

Filozofske teme u časopisu *Cris*

Davor Balić (ur.), »Zagreb – Osijek (via Križevci): filozofski blok«, Cris 13/1 (Križevci: Povijesno društvo Križevci, 2011), str. 49–163.

Cris, časopis Povijesnog društva u Križevcima, u posljednje tri godine (2009–2011) dobar dio svojih stranica posvećuje filozofskim temama. Tematski blok »Ususret novoj generaciji istraživača hrvatske filozofske baštine« u XI. godištu objavljenom 2009. godine protezao se na čak 124 stranice (113–237), a sadržavao je sedam članaka relativno mlađih autora (Marita Brčić, Bruno Ćurko, Stjepan Špoljarić, Luka Borišić, Davor Balić, Ivana Skuhala Karasman i Željka Metesi Deronjić) koji su barem dio svojih istraživanja usmjerili k istraživanju povijesti hrvatske filozofije. Godište XII. objavilo je 2010. godine članak »Značenje kabale u djelu *L'Idée del Teatro* Giulija Camilla Delminija« Ivane Skuhala Karasman.

Godište XIII. tiskano je 2011. godine i sadržava novi filozofski blok zanimljiva imena »Zagreb – Osijek (via Križevci)«. Naslov temata geografski ocrtava mješta življenja i rada autora u bloku, a sam se temat sastoji od pet članaka s temama o Frani Petriću, Immanuelu Kantu i Friedrichu Nietzscheu te o jednom od pionira u istraživanju hrvatske filozofske baštine – Franji Markoviću.

Prva dva teksta u bloku istražuju djelo hrvatskog renesansnog mislioca Frane Petrića. Autori su Ivana Skuhala Karasman i Davor Balić. Blok otvara članak »Petrićevo razumijevanje astrologije u *Deset dijaloga o povijesti*«, u kojem Ivana Skuhala Karasman pomno obrađuje Petrićevo razumijevanje astrologije u trećem dijalogu »Il Contarino, overo che sia l'istoria« gdje se nalazi poznata Petrićeva teza da astrološki znakovi upućuju na propast svijeta, koja će biti uzrokovana najprije poplavom, a zatim i požarom. Autorica se u tekstu osvrće i na Petrićevo razumijevanje utjecaja nebeske sfere na zemaljsku. Osim toga autorica upozorava da i Petrić spominje veliku godinu koja traje 36000 godina, i čiji kraj završava apokalipsom. »Petrićevo razumijevanje astrologije u *Deset dijaloga o povijesti*« članak je kojim nas Skuhala Karasman kratko, argumentirano i jasno uvodi u Petrićevo shvaćanje astrologije i to po dvjema temama: podrijetlo astrologije i primjena astrologije na eshatološko-cikličku koncepciju povijesti.

Davor Balić u članku »Najranija svjedočanstva o Frani Petriću: Christian Gottlieb Jöcher, njegovi izvori i drugi biografski leksikoni od početka 17. do sredine 18. stoljeća« detaljno proučava natuknice o Petriću u leksikonima u navedenom vremenskom razdoblju. Kao što sam naslov članka pokazuje, Balić za polazište svoga istraživanja uzima *Allgemeines Gelehrten-Lexicon* (1750–1751) i natuknicu o Petriću u njemu. On detaljno istražuje izvore Jöcherove natuknice, a to su: *Elogia illustrium Belgii scriptorum* Auberta Le Mirea, *Pinacotheca imaginum illustrium, doctrinae vel ingenii laude, virorum, qui, auctore superstitie diem, suum obierunt* Giana Vittorija Rossija, *Elogii d'huomini letterati* Lorenza Crassa, *Les Eloges des*

hommes savans Antoinea Teissiera, *Censura celebriorum authorum* Thomas-Pope Blounta, *Dictionaire historique et critique* Pierre Baylea i *Historia gymnasii patavini...* Niccoloa Papadopoliya. Nakon pomnog ispitivanja svakog od tih izvora Balić donosi zaključak o njemu i njegovu utjecaju na Jöchera, ali i o njegovoj usklađenosti s utvrđenim činjenicama o Petrićevu životu i djelu. Članak je opremljen s tri vrlo korisna priloga. U prvom prilogu »Popis hrvatskih filozofa uvrštenih u Jöchero-*Allgemeines Gelehrten-Lexicon* (1750–1751)« autor nudi popis s imenima 21 hrvatskog filozofa (i znanstvenika), koji može biti dobro polazište istraživačima pri ocjeni o zastupljenosti hrvatskih mislitelja u utjecajnim leksikonima 17. i 18. stoljeća. Drugi prilog, nazvan »Popis izvora Jöchero-*ve* natuknice o Petriću u *Allgemeines Gelehrten-Lexiconu* (1751)«, kronološki je popis Jöchero-*vih* izvora. Treći prilog »Abecedni popis biografskih leksikona i srodnih im izdanja objavljenih u razdoblju od početka 17. do sredine 18. stoljeća koji nisu uvršteni u dosadašnje bibliografije o Petriću, a obrađeni su u ovom članku« donosi nove jedinice za Petrićevu bibliografiju. Cjelokupni članak s priložima neupitno ukazuje na ogroman trud i vrijeme koje je Balić uložio u ovo istraživanje. Isto tako, jasno je s koliko je strasti on istraživao Petrićeve bibliografije.

Članak »Kantova teorija odgoja u etičkoj perspektivi«, koji potpisuje dvoje autora Željko Senković i studentica filozofije Eleonora Kramarić, koncentrirana se na tri Kantove maksime kako su zabilježene i opisane u Kantovu djelu *Antropologija u pragmatičnom pogledu*, potom obrađuje Kantovu ideju 'radikalnog zla' i, napokon, vrlo iscrpno obrađuje kratko Kantovo djelo *Über Pädagogik* s ključnom tezom: »Čovjek je jedini stvor koji mora biti odgojen.« (str. 140)

Četvrti članak u filozofskom bloku »Nietzscheovo poimanje života«, rezultat istraživanja Vladimira Jelkića i apsolutnice filozofije Livije Reškovac, u uvodu postavlja pitanje o aktualnosti same filozofije, polazeći od Kantova spisa *Što je prosvjetiteljstvo?* i Foucaultove teze da »u filozofskom razmišljanju nalazimo referencije na sadašnjost« (str. 145). Autori također polaze od uvida da bi »upravo bioetika trebala ponuditi odgovor na pitanje koje glasi: što se događa danas?« (str. 146) Iz te perspektive autori temeljito obrazlažu način na koji Nietzsche poima život u kontekstu cjeline njegova mišljenja, a ponajviše prema djelu *Der Wille zur Macht*. Na temelju svojih istraživanja autorski par zaključuje: »Želimo samo naglasiti da Nietzscheov pojam života smjera na totalitet, a ne na 'dobar' ili 'loš' život. Riječ je o životu koji samog sebe uvijek iznova nadilazi. Iz te su perspektive bespredmetne sve rasprave o 'očuvanju' života ili o 'borbi za opstanak'. Ta je perspektiva, po našem mišljenju, nezaobilazna za filozofsko utemeljenje bioetike i u tome se sastoji njezina aktualnost.« (str. 155)

Posljednji članak u filozofskom bloku časopisa *Cris* potpisuje Ivan Peklić. On se u članku »Ususret 130. obljetnici Markoviće-*va* rektorskoga govora (1881.): ostvareni zadaci u istraživanju hrvatske filozofske baštine« posebno osvrnuo na Markovićeve zadatke upućene istraživačima hrvatske filozofske baštine. Marković je 'zahtijevao':

- »1. izraditi popis hrvatskih filozofa;
2. ukazati na njihovu pripadnost hrvatskom filozofskom korpusu;

3. pronaći njihova djela;
4. ustanoviti naslove tih djela;
5. izraditi popis djela hrvatskih filozofa;
6. djela hrvatskih filozofa prevesti na hrvatski jezik;
7. osnovati 'pristojnu filozofijsku knjižnicu'.« (str. 157)

Da bi ukazao kako se ti zadaci izvršavaju, Peklić je prvo podrobno prikazao analizu Markovićevih zadataka koju je 2005. na stranicama *Priloga za istraživanje hrvatske filozofske baštine* u članku »Istraživanje hrvatske filozofije – (samo)kritički osvrt« poduzela Erna Banić-Pajnić, a zatim je, prikazavši monografiju *Žanrovi hrvatske filozofske baštine od 15. do 18. stoljeća* (2011) Ivice Martinovića, zaključio: »Ipak, najveći doprinos Ivice Martinovića je, smatram, taj što je djela hrvatskih filozofa razvrstao po žanrovima, zatim što je upozorio na one hrvatske filozofe koji su često bili zapostavljeni u ostalih istraživača hrvatske filozofske baštine, pri čemu posebice mislim na filozofe iz 18. stoljeća. No, Martinovićevim doprinosom može se smatrati i to što je u brojnim djelima prepoznao, pa i otkrio filozofsku komponentu, a koja do danas ili nije bila zamijećena ili joj nije bila posvećena primjerena pozornost.« (str. 161) Uz to je autor izdvojio i četvoricu istraživača koji su u svojim radovima obradili filozofe 19. i 20. stoljeća: Josipa (Teofila) Harapina (1943), Zlatka Posavca (1959), Franju Zenka (1995) i Pavu Barišića (2005). Autor je članak zaključio prijedlozima novih zadataka u istraživanju hrvatske filozofske baštine, a među vrlo važne koje je preostalo izvršiti uključio je ove:

- »1. nastaviti s prevođenjem djela hrvatskih filozofa, pri čemu bi trebalo nastojati da ih se objavi u dvojezičnom izdanju;
2. transkribirati djela hrvatskih filozofa;
3. pristupiti digitalizaciji djela hrvatskih filozofa.« (str. 162)

Filozofski blok »Zagreb – Osijek (via Križevci)« donosi tematski raznolike, ali kvalitetom ujednačene i zanimljive članke. Nadam se da će *Cris* i u sljedećem broju imati novi blok filozofskih tekstova i tako postati, ako to već nije, nezaobilazna literatura za proučavatelje i poklonike hrvatske filozofske baštine.

BRUNO ČURKO